

Brandner, Aleš; Vychodilová, Zdeňka

Slavistická konference ve Vratislavi

Opera Slavica. 2005, vol. 15, iss. 2, pp. 35-38

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117738>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

- КАРАСИК В. И.: Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград, 2002.
- КОУЛ М.: Культурно-историческая психология: наука будущего. М.: Кигито – Центр, 1997.
- ЛЕБЕДЕВА Н. М.: Введение в этническую и кросс-культурную психологию. М., 1999.
- СТЕПАНОВ Ю. С.: Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. М.: Школа «Языки русской культуры», 1997.
- СУПРУН В. И.: Ономастическое поле русского языка и его художественно-эстетический потенциал. Волгоград.: Перемена, 2000.
- LINCOLN B.: Discourse and the Construction of Society: Comparative Study of Myth, Ritual and Classification. – New York, Oxford: Oxford Univ. press, 1989.
- RIKER W. H.: The Art of Political Manipulation. – New Haven: Yale Univ. press, 1986.

Slavistická konference ve Vratislavi

Ve dnech 25.-27. listopadu 2004 uspořádal Institut slovanské filologie univerzity ve Vratislavi již sedmou mezinárodní vědeckou konferenci pod názvem *Wyraz i zdanie w językach słowiańskich (opis, konfrontacja, przekład)*. Zasedání se zúčastnili kromě domácích odborníků též slavisté z Ruska, Běloruska, Ukrajiny, Srbska, Chorvatska, Německa a České republiky. Všechny referáty se týkaly problematiky fungování slova a věty ve slovanských jazycích. V souladu s vytčeným tématem konference byly prezentovány práce věnované rozboru materiálu v jednotlivých slovanských jazycích a dále práce s konfrontačním zaměřením.

Plenární zasedání prvního dne jednání zahájil v aule staroslavného Leopoldina ředitel Institutu slovanské filologie prof. dr hab. **Tadeusz Klimowicz**. Přivítal účastníky konference, dále přítomné akademické funkcionáře a čestné hosty. Za vedení univerzity pozdravila shromážděné jazykovědky její prorektorka prof. dr hab. **Krystyna Gabrielska**.

Po oficiálním zahájení následovala dopolední část plenárního zasedání. Jako první vystoupil **A. Furdal** z hostitelské univerzity. Ve svém obsáhlém referátu se zabýval problematikou sémiotiky (hranice působnosti této disciplíny vymezil již v roce 1916 švýcarský lingvista F. de Saussure) a zmínil se o třech sférách jejího zkoumání. Poté vystoupila **D. Mršević-Radović** (Bělehrad) s pojednáním věnovaným frazeologii. Na konkrétních příkladech rozebrala z lingvokulturologického hlediska funkci komponentu při utváření frazeologické sémantiky. Následoval příspěvek **A. Zahnitka** (Doněck) věnovaný typologickým jevům v syntaxi v období postmodernismu. **N. Mečkovskaja** (Minsk) rozebrala termín „языковая картина мира“; rozlišení dílčích prvků tohoto termínu představuje základ semaziologie. Konfrontativní popis tvoření deminutiv v makedonštině a polštině podal **J. Sokolowski** (Vratislav). Všiml si deminutivních sufixů v západoslovanských a v jihoslovanských jazycích. I když tato záležitost je ve většině slovanských jazycích zpracována, je možné opřít se o četnou literaturu, v případě makedonštiny jde o otevřené pole bádání; jednou z příčin je, že stále dochází ke tvoření nových lexémů. Lingvistikou textu se zabý-

vala **I. Kamińska-Szmał** (Vratislav). Poukázala na obrazné výrazy v intertextovém vyjádření. Ve svém výzkumu se opírala o jazykový materiál politické propagandy minulosti.

Odpolední část plenárního zasedání zahájil **M. Grochowski** (Toruň) vystoupením o vlivu částic na sémantickou strukturu výpovědi. O obecném fungování jazyků a politické strategii s konkrétní retrospektivou na postavení ukrajinštiny a Ukrajinců v době před říjnovou revolucí, po ní, ale zejména v současnosti pohovořila **D. Wiczorek** (Vratislav). **A. Brandner** (Brno) zaměřil svou pozornost na zvláštnosti vyjádření kategorie rodu u neživotných substantiv. Poukázal mj. na to, že při studiu ruštiny jako cizího jazyka je třeba rozlišit dva způsoby vyjádření rodové kategorie: morfologicko-syntaktický a sémantický. **A. Babanov** (Petrohrad) ve svém polsky proneseném příspěvku se věnoval vyjádření syntaktických jevů v lidové tradici. Nad slovem a větou z hlediska nominace a komunikace se zamýšlel **B. Norman** (Minsk). Jak zdůraznil, slovo označuje název předmětu, věta název situace; avšak slovo jako pojmenovací jednotka může v jistých případech zahrnovat i název situace. O konvenci použití v polštině osobních zájmen *ja, ty* a slov *pan, pani, państwo* pohovořila **L. Pisarek** (Vratislav). Situaci v současném jazyce popsala z historického aspektu.

Druhého dne se účastníci konference rozdělili do tří sekcí.

V sekci **A** bylo v dopolední části vyslechnuto devět referátů. Námětem příspěvku **T. Żeberek** (Krakov) byla polyfunkčnost ruského genitivu. Byly rozebrány jeho různé významy a funkce. Hlavní pozornost byla věnována předložkovému genitivu. Převážná většina vystoupení v sekci měla porovnávací charakter. **Z. Vychodilová** (Olomouc) na materiálu paralelních textů z ruské a české umělecké prózy demonstrovala vyšší funkčně sémantické zatížení českých zájmených lexémů *ten* a *to* v porovnání s jejich ruskými formálními ekvivalenty *этом* a *эмо*. Příslovek z pohledu sémantické syntaxe v polsko-rusko-anglickém srovnávacím aspektu zkoumal **K. Ozga** (Krakov). **J. Staszewski** (Katowice) hovořil o změnách, k nimž dochází ve struktuře nominální fráze v současných slovanských jazycích (jev univerbace, vznik nových kompozit, elidování, alternativní možnosti vyjadřování pasíva atd.). **Cz. Lachur** (Opole) prezentoval mezinárodní výzkumný projekt *Gramatika předložek v ruštině a v jiných slovanských jazycích*, který vychází z komunikativně-funkčních teorií **G. A. Zolotovové** a **A. V. Bondarka**. Jde o typ relační gramatiky. Na projektu se podílejí lingvisté z Ruska, Běloruska, Ukrajiny, Polska, Bulharska a Srbska.

V následujícím bloku se představili mladí lingvisté z hostitelského pracoviště. **S. Daková** podala klasifikaci prvotních a druhotných citoslovců v několika slovanských jazycích na základě jejich sémantiky – emoční, volní, intenzifikační, smyslové, onomatopoické apod. **W. Poros** detailně popsal na materiálu získaném excerpcí deníku *Комсомольская правда* způsoby realizace principu jazykové ekonomie v textech tištěných soukromých inzerátů. Motivaci snahy o výrazovou ekonomii, která se projevuje jak v rovině lexikální, tak i v rovině syntaktické, spatřuje ve finančním faktoru. Deverbativními adjektivy v terminologii technických textů v ruštině v porovnání s polštinou se zabýval **S. Luczak** (Vratislav). Deverbativní adjektiva s příponou *-(i)telny // -alny* ve slovenštině a polštině, která vyjadřují schopnost podléhat určitému ději, analyzovala na základě koncepce **J. Horeckého** **L. Ptak** (Vratislav).

V odpoledním bloku zazněly čtyři referáty. Dvě vystoupení představovala pokračování prezentace mladých lingvistů z vratislavské univerzity. První příspěvek se týkal vět s nesobními slovesy: **P. Józkiewicz** zkoumal na textu Nového zákona bezagentní konstrukce

v polštině a ukrajinštině. **M. Malanowska** pojednala o tzv. sémantických neologismech v češtině a polštině. Srovnávala materiál v publikaci O. Martincové a kol. *Nová slova v češtině* a analogické publikace polské. Zaměřila se především na tematické makropole „člověk“ a na tzv. počítačové neologismy.

Po vystoupení mladých slavistů z Vratislavi se ujala slova **T. Ramza** (Minsk). Zkoumala též věty s neosobními slovesy. V popředí jejího zájmu byly procesy, které probíhají v analytických strukturách neosobních vět v běloruštině, přičemž porovnávacím základem jí byly modelové analytické konstrukce v němčině. Odpolední jednání sekce uzavřela **I. Łuczaków** (Vratislav). Tradičně se zabývala slovesnou kategorií času a kategorií taxisu a rozvíjela téma polských a ruských slovesných konstrukcí vyjadřujících následnost.

V sekci **B** bylo na dopoledním zasedání předneseno jedenáct příspěvků. **B. Tichoniuk** (Zelená Hora) se zaměřil na objasnění původu příjmení *Przewalski* a na historii jeho užívání. Hlavní vývojové tendence bosenské, chorvatské a srbské lexikální normy po rozpadu jazyka srbochorvatského naznačil **H. Jaroszewicz** (Opole). Pokusil se o komparativní výklad sledované problematiky. **M. Malocha** (Kielce) rozebrala lidovou botanickou nomenklaturu motivovanou zoonymy v ruštině v porovnání s polštinou. Jde vlastně o ustálená spojení *atribut + substantivum* (волово́ый язык, воро́ний глаз apod.). Pozornost byla zaměřena na frekvenci jejich výskytu. Ilustrativní materiál byl rozříděn podle názvů zvířat a každá skupina byla teoreticky popsána. Analýzou botanické terminologie se zabývaly též **A. Bolek** a **A. Borkowska** (Krakov). Zajímaly je způsoby tvoření botanických názvů (chytonym) ve slovníku rusko-anglickém a anglicko-ruském, jehož autorem je Angličan Mark Ready. Daná problematika zaujala obě autorky především proto, že botanická terminologie v ruštině se začala utvářet poměrně pozdě (v 15.-16. stol.) a projevují se v ní nezřídka západní vlivy (především vliv latinských názvů). **I. Vidović-Volt** (Záhřeb) pojednala o ekvivalentech polských a chorvatských biblických frazémů, které obsahují zoonyma. **Z. Bojović** (Bělehrad) zajímala otázka parémie ve spisovné srbsčině. Shromážděný materiál obsahoval doklady jak z děl prozaických, tak i z poezie. Fungování místních názvů v ustálených spojeních typu *Baranowska zvonica* popsaly **A. Nowakowska** a **L. Tomczak** (Vratislav). **J. Nevzorova-Kmieć** (Petrohrad) pojednala o ruském a polském mládežnickém slangu. Zaměřila se na slangové jazykové prostředky, s nimiž lze vyjádřit portrét člověka. **V. Mjakišev** (Krakov) podal jazykovou charakteristiku ruských zbohatlíků (tzv. nových Rusů), kteří se objevili v ruské společnosti jako důsledek politických změn, k nimž došlo na počátku 90. let 20. století. Jde o společenskou vrstvu, která má svůj žargon. Většinou jde o jednoslovné výrazivo, které současně vystihuje jejich nízkou jazykovou kulturu a nedostatečné vzdělání. Ustálenými výrazy pro souhlas v chorvatštině a polštině se zabývala **N. Pintarić** (Záhřeb).

Při odpoledním zasedání se uskutečnilo sedm vystoupení. Jako první pronesla svůj referát **T. Valodzina** (Minsk). Podala v něm etnolingvistickou charakteristiku motivu zraku a slepoty, jak ji lze vyjádřit v běloruštině. Popisu tzv. feminismů v současné ruštině se věnoval **M. Aleksijenko** (Štětín). Jde o problém lexikálního popisu. Pozornost byla upřena na lexém „*мать*“ (*родная мать, биологическая мать, суррогатная мать, мать-кормилица* ...). **N. Stankiewicz** (Lvov) rozebrala národně-kulturní zvláštnosti frazeosémantické skupiny „*lidské emoce*“. Šlo o vystižení kladných a záporných emocí v ukrajinštině. **O. Belej** (Lvov – Vratislav) pojednal o používaných vlastních jménech, která jsou z ideologických důvodů preferovaná na počátku 21. století. Svůj výklad ilustroval na ukrajinském a ruském materiálu. Problematice anglicismů a vůbec neologismů v současné

srbštině se věnoval **G. Injac** (Novi Sad – Opole). Ruská a polská činitelská jména z divadelního prostředí analyzoval **R. Kowalczyk** (Vratislav). Připomněl, že mnohé deriváty jsou v obou jazycích formálně shodné, ale liší se svou sémantikou. **K. Kusal** (Vratislav) označil ruský substandartní lexikon jako pramen mezijazykové homonymie. Ve svém výkladu se opíral o jazykové prostředky různých sémantických skupin v ruštině a polštině.

V sekci **C** bylo celkem sedm vystoupení. Zahrnovala velmi různorodou problematiku, a to otázky překladu, výuky jazyků, teorie řečových aktů, sémiotiky, lexikologie, intertextuality a kognitivní lingvistiky. **M. Papierz** (Krakov) se soustředila na kulturní rozdíly mezi národy (jmenovitě mezi Poláky, Slováky a Čechy), na různost stylistického rozvržení slovní zásoby v těchto jazycích a na to, jakou úlohu tato okolnost hraje při překladu. Problematice překladu byl věnován i další příspěvek. **J. Kamienicki** (Vratislav) vycházel z materiálu, který mu poskytly žalmy J. Kochanovského a J. Lubelczyka. **G. Lewicka** (Opole) popsala různé přístupy v didaktice jazyků. Problematiku představila jako interdisciplinární oblast teorie poznání, do níž zasahují filozofie, psychologie, sociologie, pedagogika, didaktika aj. **D. Pytel-Pandey** (Vratislav) si vybrala jako objekt svého zkoumání „direktivní“ coby zvláštní typ řečových aktů. Podrobněji se věnovala jazykovému vyjádření žádosti a prosby v ruštině, němčině a polštině. O dopravních značkách, jejich historickém vývoji, o jejich zařazení z hlediska různých sémiotických kritérií třídění znaků, o jejich fungování v komunikaci pojednal **L. Vobořil** (Olomouc). **J. Lipowski** (Vratislav) uvedl posluchače do problému pravopisu názvu společného státu Čechů a Slováků, ale i dalších institucí v těchto správních jednotkách v období od roku 1918 do jeho rozpadu na počátku roku 1993. **A. Szafernakier** (Vratislav) se podrobněji zabývala fungováním antroponym a toponym v textu z hlediska kognitivní lingvistiky.

Konference byla ukončena až třetí den závěrečným plenárním zasedáním. Zazněly na něm tři referáty. **M. Sarnowski** (Vratislav) se pokusil o výklad cizích výrazů v polském textu z hlediska kognitivní teorie. Při výzkumu se opíral o jazykový materiál získaný excerpcí polských publicistických textů, v nichž se vyskytují ruská okřídlená slova. Současně poukázal na adaptaci těchto výrazů v polském prostředí. **V. Mokijenko** a **H. Walter** (Greifswald) seznámili přítomné s ruskými přezdívkami, které jsou zaměřeny na politickou elitu současného Ruska (zejména na prezidenty) a jsou zároveň odrazem vývoje jazyka. Přezdívky jsou v obecné rovině charakterizovány jako zvláštní typ nominace a mají určitou konotaci. O axiologickém aspektu jazyka politické informace na materiálu současného ruského tisku pohovořil **A. Sitarski** (Poznaň).

Každý blok referátů byl uzavřen bohatou diskusí.

Po závěrečném plenárním zasedání následovalo oficiální ukončení tří denní konference. Bylo mj. konstatováno, že bylo předneseno celkem 55 referátů, které řešily otázky jazykovědné slavistiky a mohou být impulsem pro další bádání. Všichni účastníci odevdali své příspěvky na disketách a ve vytištěné podobě organizátorům konference; jejich zásluhou budou zveřejněny v samostatném sborníku.

*Aleš Brandner
Zdeňka Vychodilová*